

På det hela taget pigg och kry om än i coronatider (våren 2020) har jag läst **provinsialläkarrapporter** från den medicinhistoriska databasen, Linköpingsuniversitet. Vad läkarna skrev om Jämtland i allmänhet och Rätansbygden i synnerhet under åren 1844 till 1897 har jag samlat nedan. Mottagare av rapporterna var det som då var Socialstyrelsen. Det är ett digert material och för den riktigt nyfikne finns mycket mer att läsa än vad jag skriver och refererar till.

P. J. E. Afzelius (Per Johan Erik) Född 1808-11-26 i Dannemora Uppsala län Död 1864-03-03 i Östersund. Var även regementsläkare i Östersund. Enligt Östersunds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, SE/ÖLA/11109/C/3 (1861-1879), bildid: A0016630_00161, sida 328 så avled Per på gästgivargården i Klövsjö.

Per noterar att kikhosta finns i Rätan 1844. **År 1845** tar han upp "dryckeskulturen": *"Under Februari Månad gjordes uti Rätans by och Socken beslag på ett större parti medicinalier, såsom jag straxt derefter hade äran inrapportera, hvilka, enligt hvad signaturen på de flesta utvisade, voro expedierade från Kungl. Akademie Apothekaren Engelbrecht i Upsala och i Rätan hållits till salu af en Provisor. Målets utgång är ej ännu vid Domstol afgjort. Hvad handeln i öfrigt med medikamenter beträffar, så*

bedrifves dermed inom denna provins stort ofog och nästan uteslutande endast med 'Droppar', såsom Hoffmans, Doctor Halls, Palsy, Hjertstyrkande m. fl., af hvilka troligen flera tusen bouteljer årligen hitforslas från Hedemora och Apotheket Gripen i Stockholm och som sedan af handelsbönderna försäljes bland allmogen, hvilken con amore förtär dylika saker, vanligen blandade uti bränvin eller och på en säckerbit, och det behöfs endast en mindre samling af sådana 'Droppsupare', karlar och quinnor, unga och gamla, för att luften skull på flera alnars afstånd omkring denne blifva förpestad genom den dem omgifvande 'Hoffmans drops- atmospher'. Näst denna omåttliga och skadliga begifvenhet på "Droppar", kommer derast stora förtroende till Åderlätningars nytta för allt ondt och som går ända derhän att somliga personer åderlåter sig regelmässigt hvarje månad och på så sätt försvaga sina kroppar och jag känner en quinna, behäftad med Vattusot, på hvilken vid sjukdomens början icke mindre än 6 ådrar öppnades på en gång, 'för att,' som hon sade, 'vattenbloden skulle få afrinna och ny komma i stället', men följden blef dock ej i öferenskommelse med tron."

Bedövning och "bot" i en landsända som helt saknade läkare öppnade för alternativa lösningar.

År 1851 skriver bataljonsläkaren vid Jämtlands Fältjägerregemente **T. C. (Thure Carl) Fornander** att han är en av endast tre läkare verksamma i Jämtlands distrikt. Hans rapport är lång och spänner även över de levnadsvillkor som allmänt rådde i Jämtland vid tiden. Jag väljer att som starkt beroende återge hans speciella iakttagelse om befolkningens förhållande till kaffe.

"Hvad nykterheten beträffar får jag säga att jag icke sett någon provins der återhållsamhet och måttlighet är så allmän som här. Wida värre är det med deras vanvettiga bruk af Kaffe. Det är nu så allmänt att ingen koja så usel finnes der icke det brukas så mycket det kan åstadkommas, utan consideration af tillgångar och ruskigt är att se huru famillen hjälpas till att minera sig med detta otyg. Wid anrättningen brukas litet eller intet grädde och socker endast af de förmögnare. Ingen bestämd tid för serveringen brukas, utan så länge man har sjuder pannan hela dagen. Så snart förrådet är slut, tillgripes sista penningen eller dess värde för att tillbyta sig mera, om man än förutom måste lifnära sig med sädbröd eller tjockmjölk. Det börjar redan skönjas hvad verkan detta skall hafva på hälsan och folkstammen i kommande generationer." Jag noterar att rapporten är avlämnad två år efter missväxtåret 1849. Rätans socken var då beroende av omfattande nödhjälp.

Johan Ellmin var provinsialläkare i Härjedalen. Född 6 januari 1797 i Varvs socken, Västergötland, död 10 juli 1865 i Stockholm. Förordnades 1850 till provinsialläkare i Vemdalen. Från 1859 var han tjänstledighet från sin tjänst på grund av sjukdom. Han avled efter en överdos av opium. **År 1851** rapporterar han: *"På sednare tredjedelen af Aug. månad visade sig en gastr.pituitös feber i Tännäs och Rätan."* Från år **1853** är det intressant att läsa om det utbredda kvacksalveriet och missnöjet med indelningen av de professionellas ansvarsområden och placering. Någon tänkte inte helt rätt och befolkningen var de som fick betala priset. *"Quacksalvare, botare och hjälpskor, o.s.v. finnas flera än som skäligen förtjena, att anmärk-*

*as; ty yrket är allmänt. Mäst bemärkte och äfven bäst lönade äro de, som bo vid landskapets stora fartled från riksgränsen och utefter Ljusnan. De kunna der icke ens umbäras under närvarande förhållanden. Den färdande allmänheten, som rör sig talrikast från distriktets alla socknar utmed denna väg, äfven som utsocknes wägfarande, äro ofta i behof af den hjälp och de råd, som kunna fås i vägen. Man håller således nu till godo med hvad som står till buds. Allt så har man Pål Zakrison i Sveg, alldeles ut med vägen och nästan inuti förre Provincial Läkarens lokaler i Sveg, i Långå anlitas torparen, vid skansen, utmed gamla landsvägen Johan Sundin. Denna konjunktur-praktik, som naturligtvis upphörde om Läkare stationen befunne sig vid stora vägen, skall naturligtvis tilltaga, så länge stationen qvarhålles i Wemdalen och slutligen medföra åtgärder, att anställa en privat Läkare med förbindelse, att bo bredvid denna väg ut med Ljusnan, der dessutom jernväg lär komma, att läggas af ett utaf timmerbolagen. De flera etablissementer, som skola komma, att anläggas af desse bolag, nya handelslägenheter, arbets divisioner i skog vid stranden, verksamheten på floden och jernvägen, skola jemte strömmen af wägfarande, göra kännbart behofvet af en läkare som icke är bunden af stationen i Wemdalen, der denne, med undantag af ett eller annat förordnande på året, endast är en byläkare; men uti en by, som sannolikt mindst af alla synes vara hågad, att tillägna sig de fördelar Läkarkonsten erbjuder. Klart är således att den sannskyldige läkarens ställning, redan nu beklaglig, skall blifva allt mer och mer sorglig, då folket vid sjelfa kärnvägen af provinsen, hunnit på egen hand bestyra om en läkare, som är till hands. Detta blir desto mera kännbart, som, det så i ett som annat hänseende betydliga, Klöfsjö och **Rätan** gått ifrån distriktet, ehuru detta synes hafva varit den enda rimliga orsak hvarföre läkare stationen blifvit förlagd mellan de höga bergen kring Wemans djupa dal. Ett lämpligt företal till det afbräck som skall träffa läkaren i Wemdalen uppslogs och mot slutet af året i det en quacksalvare af mera skadlig art än en enfaldig landtman, rörde sig sakta och länge utmed Allmänna vägen. Denne, hvars namn är Tigerhjelm, har behagat att i Glisjöbergs dagbok, för den 3:dje December, skriva sig för 'Med. Cand.', en värdighet, som, i fall verklig, vore föga hedrande för en Medicinsk fakultet, då man från gradualsteget fäster uppmärksamhet på hans recepter, som hafva behörig recept form med oändlig latin, så att väl härmed kan bära sig, men just svenskan är öfver Alumnnens förmåga: Han skrifver t.ex. 'plover att breda på skyn å leggas på knölen för var 3:de dag', eller 'legga på kinbenet, qvarliger i 14 dagar.'"*

För år **1853** är **P. J. E. Afzelius** tillbaka som rapportör och meddelar om Rätan: *"Den Gastrisk-nervösa Feberepidemien från 1852 fortfor uti början af året uti Bergs, Sunne, Ovikens och Råfsunds Socknar, men upphörde framemot våren. Sednare visade den sig åter under Juli Månad dock endast uti Rätans by och Socken, der den likväl snart afstannade."* Han reser den 16 juli till Rätans socken för *"Nerffeber"* om vilket han lämnar särskild rapport den 20 juli. **Per** noterar i rapporten att: *"Klockaren Ol. Göransson fungerar som vaccinatör."* Olof är **min farfars farfar** och år 1853 har han i april fyllt 27 år. Född i Böle gift med Ingeborg Andersdotter från Klaxåsen. Olof avlider i Klaxåsen tredjedag jul 1920. Innan dess har han under flera år utfört ett viktigt uppdrag. År 1816 lagstiftade Sverige som första land i världen att alla barn under två års ålder skulle vaccineras mot smittkoppor. Vaccinationerna

utfördes till en början av präster och klockare men senare av särskilda vaccinatörer. Prästerna hade även skyldighet att registrera vilka i församlingen som vaccinerats och vilka som inte var det. Detta gjordes i en särskild kolumn i husförhörlängden. Det visade sig dock att vaccination inte gav livslång immunitet. År 1839 utfärdade Sundhetskollegiet (idag Socialstyrelsen) bestämmelser om återkommande vaccinationer. Bestämmelserna skärptes stegvis för att göra kontrollen effektivare. År 1853 tillkom regeln att ingen fick intas i allmän skola, läro- eller uppfostringsanstalt utan att vara vaccinerad. Vaccinet distribuerades från centraler men togs också från en nyvaccinerads koppa och fördes sedan över till nästa person. Detta kallades för ymplinjer och krävde en hel del planering i varje socken. Provinsialläkaren Aug. Timoleon Wistrand beskriver i sin bok Handbok i Husmedicinen hur en vaccination gick till på 1850-talet:

”Vaccination göres nu för tiden vanligen på övre delen av armen, med en lancett, vars spets, förut doppad i den ljusa sidodelen av en mogen 7-9 dagar gammal vaccinkoppa hos ett friskt barn, införes skevt i huden på den, som skall vaccineras, så att blott överhuden genomstickes och en liten rodnad av blod visar sig; man vrider härvid omkring lancettudden, så att ämnet väl avtryckes i det lilla såret. Man gör vanligen 3-4 sådana stygn på vardera armen. Skall vaccinet hämtas från avlägsen ort, så får man detsamma upptaget på glas, och för luftens åverkan förvarat med en omkring kanterna av glasskivorna omlindad guldslagar-hinna, eller på benspetsar, doppade i vaccin-ämne och förvarade i ett torkat glaströr.”

År 1869 författar **E. M. (Erik Magnus) Grenholm** årsberättelsen. Född 5 november 1818 i Rödön Z, död 23 februari 1889 i Stockholm. Under sin livstid verkade han i Jämtland förutom som provinsialläkare även som kommun- och landstingspolitiker i Östersund. Han var även riksdagsman i första kammaren under åren 1886 till 1888.

Det är sista året i den hungersnöd som började två år tidigare och han skriver bland annat: *”Syfilis synes, i likhet med hvad jag förra året anmärkt, mer och mer gripa omkring sig inom Distriktet, otvifvelagtigt till följe af den lösa befolkning, som ifrån alla håll hit inströmmar för den här pågående skogsafverkningen. De fleste fall äro af sekundär natur, och ha yppats inom Bräcke, Badsjö, Liths, Bergs och Rätans m.fl. socknar.”* **Farfars farfar Olof** är fortsatt vaccinatör och han tillsammans med övriga *”förtjenar erkännande för sitt nit, men mötas mången gång med oginhet af föräldrarna.”*

År 1881 skriver en **Olof Paulson**: *”Smittkoppor uppträdde i slutet af året inom Rätans socken. Smittan skall hafva blifvit öfverförd från Hafverö i Torps distrikt.”* Det fortsätter med: *”... i December inträffade ett fall i Handsjön, en skogsby i Rätan och hvilken by eger en större samfärdsel med Hafverö. Genom stor försummelse uti iakttagandet af gifna föreskrifter och särdeles genom julhelgens drickkalas tog sjukdomen under julen stor spridning i denna rätt folkrika skogsby, ett par fall inträffade redan i slutet af december; men som de flesta fall inträffade på nyåret tillhör berättelsen om sjukdomens vidare gång ett kommande år.”* Vilket leder till: *”Vaccination och revaccination ej blott i Rätan utan i distriktets alla socknar. Isolering, desinfektion o.s.v. Kopphus i Handsjön. Inställd skolgång.”* Klaxåsen och Bryngelhögen nämns inte och en försiktig spekulation är att **farfars farfars** uppdrag respekterades. Bygden är svårt plågad av difteri och **Olof** redovisar flera exempel. Som orsak nämns bland annat socknens *”inrotade vana att anlita qvacksalvare”*. Han meddelar att barnmorskorna inte alltid följer de hygieniska föreskrifterna, *”rent af osnyggheit och lätja”* vilket resulterar i barnsängsfeber. Nu som då har allt för många allt för svårt att förstå och acceptera de enklaste råd och följa föreskrifter.

Åren **1883, 1885, 1889** och **1891** är det **J. F. (Jakob Frithiof) Gröndahl** som författar rapporterna. Född i Härnösand 23 januari 1848 död 13 augusti 1892 i Berg.

År 1883 är **farfars farfar** tillbaka som vaccinator och avlönas med 75 öre per vaccination. Av för mig okänd anledning betalas han bättre än sina kollegor i Myssjö, Hackås, Oviken och Berg som alla erhåller 25 öre. O Berglin i Berg får även en kollekt per år.

År 1885 har **farfars farfar** fortfarande kvar sitt uppdrag. *"Barnmorskorna anlitas oftast, dock förekommer i aflägsnare byar svårighet för deras anlåtande. Berättelse angående 2:ne tångförlossningen har jag erhållit; den ena af Barnmorskan Ingrid Greta Sandin i Rätan hvarvid jag tillkallades, men, som fostrets lif sväfvade i fara och vägen var 6 à 7 mil för mig att resa, anlades tång före min ankomst".* Vad jag förstår blev det ett lyckligt slut. Barnmorskorna revanscherar sig.

År 1889 *"Syphilis har i Böle by af Rätans socken förekommit i oroväckande grad, hvarföre tjänsteresa dit företagits och undersökning af ett 20 à 30-tal personer företagits. Efter uppgift till Kommunalnämnden angående de personer, som dermed voro behäftade och efter ytterligare undersökning af misstänkta personer, som för tillfället icke kunde anträffas, infördes åtskilliga till Östersunds Kurhus, men som der ej fans utrymme vårdades de enl. Konungens Befallningshafvandes önskan af under-teknad mot vilkor af inställelse för besigtning. Sjukdomen torde nu vara häfd. Den siste infann sig den 30 sisl. December och syntes frisk."*

De "dofter" som omgav hans verksamhet beskriver **Jakob Frithiof** så här: *"Orenligheten särdeles vintertiden är stor såväl hos den befolkning, som bo i fähus och isynnerhet hos timmerarbetare, som ej hafva ombyte af kläder. Inom en kort stund kunna några personer i otrolig grad förpesta väntrummet i härvarande läkarebostad med en blandning af snusklukt, dålig tobaksrök, skosmörja och Hoffmansdroppar. Eau de Cologne, som tillhandahålles af landthand-handlande, slagvatten, Hoffmansdroppar och diverse bäska droppar förtäras med begärlighet. Vid resor per ångbåt, återkommande från staden Östersund, blir man på det högsta generad af den intensiva aetherlukten, ity att bränvinet utblandas med Hoffmansdroppar."*

Kvacksalveriet är en stående punkt i rapporteringen. Vi har läst det förut och här kommer mer: *"Qvacksalveri bedrifves fortfarande. Nämndemännen och naturläkaren Wallström har af den Häradsrätt i hvilken han var bisittare dömts till böter, men icke desto mindre fortsätter han i Rätan sina ordinarie mottagning föregående år och äfven innevarande 1890. Kommunalnämnden torde ej vidare skaffa med hans aflöning, sedan nya medlemmar deri inträdt, men den sig kallande helsovårdsföreningen torde ersätta honom för hans besvär. Konungens Befallningshafvande och Kungl. Medicinalstyrelsen stå maktlösa mot denne man, han är förmögen och fäster ringa afseende vid att böta kronor 12,50, hvilket hans tacksamma patienter gerna skulle erlägga."*

Jäv var uppenbarligen ett problem i det offentliga Sverige redan vid denna tid. Wallström är den samme som "Soln-Anders" vilken förekommer i min berättelse om Alia och spelmanstävlingen. Från <http://faktoider.blogspot.com> har jag hämtat följande beskrivning och fotografi av honom:

"Anders Wallström från Sveg i Härjedalen, "Soln-Anders" kallad (1841 - 1920), var en mångsysslare. I notiserna från processandet kallas han hela tiden mjölnare, men han kallades även smed, björnjägare och nämndeman. Och naturläkare då. Något som utmärker Anders var att han inte bara hade privatkunder utan även anlätades av det offentliga. Just det: Den dröm som mången kvackare när idag, att bli omfamnad och avlönad av den skattefinansierade vården, uppnådde Anders i slutet av 1800-talet."

En mjölnare till provinsialläkare

Ytterhogdals kommun i Jemtlands län hade vid kommunalstämmor den 12 december förra året och den 22 sistlidne januari beslutit om uppgörelse af ackord med mjölnaren A. Wallström från Solna, att han mot ersättning skulle vissa gånger på året resa till kommunen för att mottaga sjukbesök. Mot dessa kommunalstämmobeslut har nu provinsialläkaren Möller i Sveg hos länsstyrelsen i Östersund anført klagomål, skrives i Jemtlandsposten.

- Dagens Nyheter, 14 februari 1888

För kvacksalveri och olofligt utöfvande af fältskärsyrket hade till medicinalstyrelsen af provinsialläkaren dr Möller i Svegs distrikt anmälts mjölnaren A. Wallström för det han genom utfärdandet af recept sökt bota en gosse för benbrott och en flicka för en halsåkomma, Wallström ansåg skrivelsen vara för sig kränkande och stämde dr Möller till rådhusrättens tredje afdelning.

- Aftonbladet, 11 juni 1891

”Kränkt eller inte så gick det som det gick för kommunale provinsialkvackaren Wallström: 1893 dömdes han av Svea hovrätt att böta 75 kr för ’det han obehörigen utöfvat läkaryrket’ samt ytterligare 300 kr för att ha sålt apoteksvaror. Och 1895 dömdes han för ’andra resan obehörigt utöfvande af läkareverksamhet’ att böta 25 kr. Vid det laget hade han även lagt på sig en bot för olaglig utövning av tandläkareyrket å 45 kr.

Detta var inga småpengar. Enligt Kungliga Myntkabinettets prisomräknare, förvisso grov men högst användbar så länge man tänker på vad man räknar med, motsvarar Wallströms 445 kronor, mätt i lön för manlig industriarbetare/hantlangare, 380 000 kr idag [2015]. Även om folk som Wallström rörde sig med avsevärt ordentligare daglöner än genomsnittsknegaren så var det kännbara böter. Å andra sidan hamnade han knappast på fattighuset. Måhända redan den reklam som dr Möllers process innebar betalade det hela?

Enligt uppgift ska Anders Wallströms droppar ha saluförts fram tills för bara några decennier sedan. De ska ha varit ökända för att ha smakat illa (anmärkningsvärt i ett sammanhang där den sortens konkurrens är nog så hård) liksom för en del annat, till exempel att de innehöll såväl alkohol som eter.”

Inte stoppar detta Soln-Anders. Som framgår längre fram i denna berättelse så fortsätter han oförtrutet sin verksamhet.

Farfars farfar har fortfarande kvar sitt uppdrag för arvodet 75 öre per vaccination.

År 1891 och mer sjukdom. ”Skarlakansfeber i slutet af året, särdeles i Rätans socken, der ifrån den spridt sig småningom norrut till andra socknar. Difteri i Rätan och Hackås började något tidigare.”

Farfars farfar fortsätter vaccinera och Soln-Anders fortsätter med sina ordinarie mottagningar i Rätan.

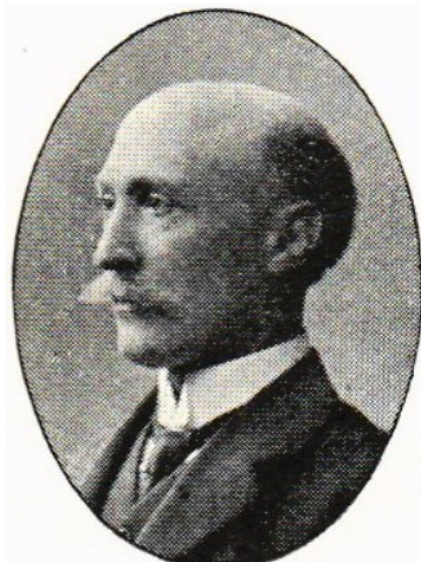
Detta är **Johan Wilhelm Englund**, född 3 mars 1845 i Gällstad i det som en gång i tiden var Älvsborgs län. Student i Uppsala 1867, medicine licentiat 1885. Därefter andre stadsläkare i Kalmar 1885 och intendent vid Borgholms havsbad. Från 1886 provinsialläkare i Bodum Västernorrland och lasarettsläkare i Backe, Fjällsjö. Från 1892 **provinsialläkare i Berg**, från 1895 i Ragunda. Han var också järnvägläkare vid bandelen Kälarne-Bispgården i Jämtland.

År 1892 rapporterar han: *"Instäld skolgång har förekommit under Januari i Rätan för Skarlakansfeber"*. Om kvacksalveriet: *"Nämndemannen Ander Wallström [Soln-Anders], som fortfarande har sina mottagningar i Rätan. Många andra finnas, men utan vidare anseende."*

År 1894 rapporterar **Wilhelm** *"Instäld skolgång har förekommit i Oviken till följd af difteri och i Söderhögens småskola af Rätans s:n äfven för difteri. För helso- och sjukvården besöktes 24/9 Bryngelhögen för difteri. Anders Wallström från Sveg håller regelbundna mottagningar i Rätan."*

Adolf Fredrik Robbert född i Tuna, Uppsala län. Stadsläkare i Öregrund 1887 – 1889 och under den tiden även läkare vid stadens havsbadanstalt. Från 1885 till 1889 distriktsläkare i Delsbo Gävleborgs län. Under åren 1889 till 1891 extra provinsialläkare i Delsbo. **Från 1891 till 1896 provinsialläkare i Bergs distrikt**. Jag noterar att de meritförteckningar och placeringar för läkarna som kan hittas på nätet inte alltid överensstämmer med den rapportering som når dåtidens Socialstyrelse. Orsaken kan vara sjukdom och tjänstledigheter.

År 1896 skriver **Adolf** bland annat följande i sin rapport: *"Nämndeman A. Wallström i Sveg, som under en följd af år haft aflönade mottagningar i Rätan på regelbundna tider åt-njuter ej längre detta förtroende, sedan examinerad läkare der öppnat praktik, hvadan distriktet för närvarande kan sägas vara fritt från qvacksalvare. Deremot uppträda tid efter*

annan vandrande 'helbregdagörare', som under stort tillopp af menniskor under några dagar eller veckor 'botar folk' efter olika metoder, hvilkas gemensamma kärna är suggestion i någon form. Läkare hvilka på grund af aflagda examina eller vederbörligt förordnande äro till läkarekonstens utöfning berättigade."

Medicine licentiaten **Nils Berglund** (bilden till höger) uppehöll enligt Kungliga Medicinalstyrelsens förordnande provinsialläkarbefattningen under **Robberts** frånvaro. **Nils** praktiserar i Rätans och Klövsjö socknar med bostad i Rätans socken. **Nils (Nisse) Johan Berglund** föds den 17 oktober 1862 i Skellefteå och avlider den 11 januari 1918 i Söderhamn.

Farfars farfar är nu ersatt som vaccinator av Thure Hermansson. Thure är enligt Axel Grindes "Släkter i Rätan 1695 – 1900" folkskollärare, organist och kommunalman. Han flyttar från Orlunda socken i Vadstena kommun i Östergötlands län till Rätan 1888-11-18. Jag noterar inget släktskap med Thure då han i sina två äktenskap valde kvinnor från Malung respektive Bodsjö. Hans son Sven Per Olof född 1901-01-27 blir så småningom läkare.

Farfars farfar Olof Göransson född 1826-04-17 och död 1920-12-27 på bilden tillsammans med hustrun Ingeborg Andersdotter född 1823-04-24 och död 1902-04-04. Bilden hittade jag i Billy Anderssons fotoutställning i Klaxåsens skola. Olof och Ingeborg firar guldbryllup på café Fritzhem beläget på Frösön. Året är 1898.

Kan man påstå att **Olofs** verksamhet påverkat möjligheten till att jag själv finns? Ja, varför inte? Med tanke på när och var de föds så vaccinerar han rimligen sin son och blivande svärdotter. Dessutom får farmors far samt mormors far och mor en eller flera doser motståndskraft från hans hand. Tack **Olof!**

År 1897 skriver **Adolf Robbert** återigen en rapport och från den saxas följande: "Af difteri och strypsjuka förekommo 27 fall, hvaraf 12 fall croup anmäls från Rätan. Härom skrifver Dr. N. Berglund [Nisse], dessutom

Har under senhösten här i Rätans byn samt i Handsjön gått en lindrig croupartad sjukdom som var af tydlig epidemisk karaktär med för croup karaktäristiska symptom (utpräglad andnöd, nästan fullständig aphony). samt croupostea. Endast i några fall förekom beläggning i svalget. I alla var svalget rodnadt och de större barnen klagade öfver svårighet att svälja. Diagnosen: difteri + croup förefaller mig så mycket säkrare som i de fall (de svåraste), der antidifteriserum användes, processen gick mycket hastigt till helsa (på 3 à 4 dagar), under det att vid de öfriga symptomen kvarstodo 1 vecka och deröfver. Sjukdomen var af lindrig beskaffenhet och i endast 5 fall användes anti-difteriserum. De öfriga 7 fallen behandlades endast med ångskåp och pensling med svag lysollösning". Af de 12 fall difteri, jag behandlat, fingo 8 seruminepruting; allo gingo till helsa. Difterifallen af lindrig beskaffenhet. Trenne fall af croup förekomma äfven; deraf 1 dödsfall"

Tekniskt värre för en lekman men det ger en glimt vad som drabbade bygden och läkarnas åtgärder. Esbjörn du får vid tillfälle förklara för farsan.

Till höger **L. O. (Ludvig Oskar) Svenonius**, född i Råneå, Norrbottens län. Han var bland annat provinsialläkare i Hede distrikt 1889 - 1892 och i Svegs distrikt från 1892.

Han får avsluta min berättelse med sina kommentarer om "Soln-Anders". Under rubriken "Andra omständigheter af inflytande på helsoförhållandena" skriver han **1897** bland annat följande: "Ordinarie läkare mottagningar hafva under året egt rum ej blott såsom förut i Lillherrdal hvarannan månad utan äfven i Ytterhogdal. Jag föreslog äfven der att dessa mottagningar skulle försiggå på samma sätt, men denna alltid oppositionslystna kommun, vid hvars styre de bättre medlemmarne hafva förvånande liten gehör i förhållande till sin numerär, fann fyra mottagningar tillräckliga, kanske för att icke alltför stort intrång skulle göras på det område, der deras käre Wallström sålänge varit numer ett. Att för öfrigt med anledning af dessa mottagningar dolda krafter varit i rörelse för att bearbeta opinionen till dennes fördel på bekostnad af mitt skinn, har tydligt framgått af några från en Hagdalstalång härflytande nidartiklar i en ökad skandaltidning, der fräckheten t.o.m. kulminerat i en förklaring om

skedd anmälan hos medicinalstyrelsen för några ett eller annat af mig begånget gravamen, om hvars natur jag emellertid tills dato sväfvar i fullkomlig okunnighet, då den värda tidningen glömde upplysa allmänheten och mig sjelf derom. Såframt der icke, liksom i skandaltidningen, ridits på den gamla käpphäst som i brist på bättre merendels får tjenstgöra, när välvilliga själar af en eller annan orsak vilja komma åt läkaren, att i temligen oförtäckta ordalag insinuera om bacchanalisk sinnestörelse, därför att man t.ex. vet att vederbörande deltagit i någon liten fest, der gästerna icke undfågats bara efter goodtemplarrecepter. För sådana intrigers skull var det därför icke ogerna jag gick in på ett från den i **Rätan** stationerade läkaren utgången förslag att med mig dela besväret med dessa mottagningar, hvilket jag rangerat på så vis, att han för det ingångna året får sköta dem ensam. Wallströms regelbundna mottagningar i Ytterhogdal försiggå för öfrigt fortfarande på sätt som jag förut omtalat i min årsberättelse för 1895. Hans qvacksalvareverksamhet i allmähät torde nog på det hela få anses som temligen ofarlig, då han merendels föreskrifver rätt oskyldig medicin, men det har dock gifvits fall, der hans behandling varit alldeles bakvänd, och der t.o.m. den dödliga utgången iföljd deraf hängt på ett hår och endast genom i sista minuten mellankommen läkarehjelp kunnat afstyrras. Märkvärdigt är emellertid att se huru snart allmänheten glömmet uppenbara bevis på hans okunnighet. Till och med ifråga om hans specialitet, benbrott, har jag sett åtminstone ett så sorgligt resultat, att jag icke ett ögonblick tviflar på att oerhörd skandal, ja åtal skett, om en läkare der varit i hans ställe. Nu talar ingen derom, och det var af en ren tillfällighet jag för några år sedan fick se fallet ifråga. Ytterligare paralleler till hvad man i våra dagar får se litet då och då, huru skickliga och samvetsgranna läkare trakasseras med åtal utan annat motiv än rena kitsligheten! Herrar qvacksalvare intaga verkligen en afundsvärd position. Huru länge?

Lönkrögeri torde numera icke bedrifvas i någon större skala, sedan engrosaffären i Elfros stoppats. Att likväl spirituosa vid behof ingalunda tryta, märkes alltför väl vid helgerna och isynnerhet vid de tider då skogsarbetarna nyss utfått sina aflöningar. Från de flesta kommuner uppgifves dryckenskapen vara i aftagande, men i Sveg äro då bevisen icke mycket märkbara. Otillåtet innehafvande af gifter torde knappast förekomma annat än möjligen ifråga om stryknin till räfvars utrotande. Otillåten försäljning från härvarande apotek af sprit- eller aetherhaltiga droppar förekommer aldrig – till stor sorg för mången 'patient'."

Nedan från Wikipedia något om de åtråvärda dropparna och dess upphovsman. Hade jag haft de tappra doktorerna här och nu skulle de fått en rejäl dram single malt för att läka näsorna, läska munnarna och ge mustascherna ny stuns.

Hoffmanns droppar (även Æther spirituosus) var en rusgivande patentmedicin bestående av tre delar koncentrerad sprit och en del eter. Namnet Hoffmanns droppar syftar på den tyske läkaren och kemisten Friedrich Hoffmann.

Dropparna ansågs ha upplivande och krampstillande effekter och användes även som beståndsdel i andra alkoholhaltiga läkemedel, däribland: Bangs nervdroppar, Röda förkylningsdroppar och Doktor Halls droppar.

